

5 Framgångsfaktorer och hinder

Framgångsfaktorer och hinder utgörs av såväl externa som interna faktorer. Länsstyrelser och Energikontor delar bilden i stort. Nedanstående beskrivningar är hämtade från de enkätsvar och intervjuer som har genomförts med länsstyrelser och energikontor.

5.1 Framgångsfaktorer

En betydelsefull faktor som framkommer i enkät- och intervjusvar är samverkan. Därefter anges styrmedel på energi- och klimatområdet som en viktig framgångsfaktor följt av resurser och långsiktighet.

Samverkan handlar om att skapa relationer med andra aktörer såsom näringsliv, men det handlar även om tillgång till arenor för möten och att den samverkan som finns är effektiv. Regionala forum, såsom klimatråd, anses vara en betydelsefull arena som kan skapa ett starkt och samordnat arbete. Även samverkan internt inom länsstyrelsen kan bli bättre för att skapa samsyn, vilket är en viktig förutsättning för det fortsatta arbetet.

Långsiktigheten lyfts fram som viktigt för att få utrymme att fortsätta att arbeta med samma uppdrag eftersom effekter och resultat kan ta lång tid att uppnå. Uppdraget kräver resurser och en stabil finansiering för att arbeta strategiskt med samordning och projekt. Också ett tydligt uppdrag till länsstyrelserna anses vara viktigt samt nationella styrmedel.

Tydlighet i nationella och regionala målsättningar är viktigt samt att dessa blir mer kända för olika aktörer. I strategi såväl som åtgärdsplaner behöver målsättningar vara tydliga för arbetets styrning och uppföljning men även för en god kommunikation om arbetets riktning.

Möjligheterna blir tydliga bland dem som strukturerat arbetet väl i planering och genomförande, använt sig av välgrundade underlag, arbetat tydligt med förankring med flera. Här verkar länsstyrelserna ha haft en påverkansroll. De som har låtit arbetet ta tid och kanske inte hunnit implementera så mycket kan ha en god grund för att nu åstadkomma faktiska insatser med samsyn kring vart arbetet nu ska nå. Där finns en villighet att samverka bland aktörer.

5.2 Hinder

Länsstyrelserna har hunnit olika långt och står därför delvis inför olika utmaningar och hinder i det fortsatta arbetet. Ett betydelsefullt hinder som framkommer i enkät- och intervjusvar är avsaknad av finansiering för arbetet. Därefter anges avsaknad av långsiktighet följt av avsaknad på, eller svag, samverkan.

När det gäller finansiellt stöd önskas stöd för lokala energi- och klimatinvesteringar, gärna att uppdraget till länsstyrelserna åtföljs av pengar att fördela, kopplat till åtgärdsplaner som tas fram inom uppdraget med regionala klimat- och energistrategier.

Avsaknaden av nationella styrmedel och långsiktig inriktning för områden som exempelvis vindkraft, biogasproduktion, samt mikroproduktion av solceller lyfts fram som hinder i arbetet. Utmaningen blir än större att stimulera och driva på regionala och lokala aktörer till långsiktiga insatser om inte sådant stöd finns att hänvisa till. En särskild sektor som flera återkommer till är som en stor utmaning är transportsektorn där utsläppen av växthusgaser minskar för sakta. Behovet av kraftfulla åtgärder för effektivare teknik och resmönster behövs.

Även otydlighet i roller och uppdrag framkommer. Länsstyrelserna pekar på att det i dagsläget är flera aktörer med samma uppdrag. Detta kan göra att arbetet kan ta olika parallella riktningar och att fler aktörer söker stöd för just sin inriktning bland länets aktörer. Delat ansvar för frågorna kräver samverkan, även på nationell nivå. I övrig samverkan är hindret en brist på intresse samt att aktörer inte ser en ekonomisk vinst på kort sikt. Därför menar länsstyrelserna att synen att marknaden ska lösa problemen är otillräcklig och det behövs såväl ett regulativt som informativt arbete.

Både upplevelsen och faktiska svårigheter med statistik är väl kända och skapar en frustration hos länsstyrelserna. Att den inte alltid är möjlig att bryta ned på regional eller kommunal nivå, att den är sekretessbelagd eller helt enkelt inte går att uppbringa är problem som länge varit kända, men som inte desto mindre påverkar kunskap och hur exakt den kan vara om läget i regionerna. Statistikens eftersläpning i tid omöjliggör snabb återkoppling på åtgärder.

Att nå ut i samhället är ett välkänt problem som länsstyrelserna delar med andra i samhället, och att nå genom "bruset" av information idag. Generellt är kommunikation en utmaning enligt flera. Det kan till viss del vara kopplat till synen på sin roll och sitt uppdrag, hur omfattande arbete som läggs på att kommunicera med andra aktörer. Storleken på länet och heterogena aktörsstrukturer försvårar kommunikation och kräver mycket mer i omfattning och resurser. Att ha ledningens engagemang öppnar ytterligare en kommunikationsväg då frågan lyfts och berörs på ledningsnivå inom länet.

6 Analysens frågeställningar

6.1 Ambitionsnivåer

6.1.1 Ambitionsnivå och målpuppfyllelse

En sammanställning över de regionala klimat- och energistrategiernas målsättningar när det gäller klimat, energihushållning samt förnybar energi i länet och i transportssektorn finns i bilaga 8.10. I tabell 2 och tabell 3 illustreras resultatet från de länsvisa sammanställningar när det gäller ambitionsnivåer. Dessa resultat är förknippade med osäkerheter då vissa tolkningar av materialet har gjorts i samband med analysen.

Tabell 2. Länsstyrelsernas bedömning av huruvida deras kvantitativa mål är utmanande och nåbara

	Utmanande mål (ambitionsnivå)				Nåbart mål (målpuppfyllelse)			
	Klimat	Energi-hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport	Klimat	Energi-hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport
Blekinge	++	++	++	++	o	o	o	-
Dalarna	-	++	+	x	o	-	-	x
Gotland	+	+	+	+	+	+	+	+
Gävleborg	+	+	+	+	o	o	+	?
Halland	o	o	o	o	++	-	++	++
Jämtland	++	o	+	?	+	o	+	?
Jönköping	++	++	++	+	+	+	+	o
Kalmar	++	++	+	x	o	o	+	x
Kronoberg	++	++	++	++	o	-	-	-
Norrbottn	x	++	-	-	x	o	+	+
Skåne	++	++	++	++	-	o	-/-	o
Stockholm	o	+	+	+	+	+	++	++
Södermanland	?	?	?	?	?	?	?	?
Uppsala	++	++	+	++	o	+	+	+
Värmland	+	+	-	++	?	+	++	-
Västerbotten	++	+	x	x	-	o	x	x
Västernorrland	x	x	x	x	x	x	x	x
Västmanland	?	++	+	+	?	-	-	-
Västra Götaland	++	?	+	x	-	-	o	x
Örebro	o	+	+	+	+	+	+	-
Östergötland	+	o	+	x	o	o	o	x

Tabellkommentar: Vit=inget *kvantitativt* mål (x), orange=i liten (-) eller väldigt liten (- -) utsträckning, gul=i viss utsträckning (o), grön=i stor (+) eller mycket stor (++) utsträckning, grå=ingen bedömning gjord av länsstyrelsen (?). Varje Länsstyrelse

svarade på följande två frågor: I vilken grad är ditt läns målsättningar i den regionala klimat- och energistrategin utmanande (per område)? och I vilken grad är det troligt att nå de satta målsättningarna inom utsatt tid?

Tabell 3. Antal län som har satt upp mål som är:

	Klimat	Energi- hushållning	Förnybar energi	Förnybar energi transport
Kvantifierbart mål till 2020?	20	20	19	13
Sektorsövergripande mål?	17	17	19	13
Utmanande mål? (bedömt ”i stor eller mycket stor utsträckning”)	13 (+2?)	15 (+2?)	15 (+1?)	11 (+2?)
Nåbart mål? (bedömt ”i stor eller mycket stor utsträckning”)	6 (+3?)	6 (+1?)	11 (+1?)	6 (+3?)
Pådrivande mål? (både utmanande och näbart)	3 (+3?)	6 (+1?)	8 (+1?)	3 (+3?)
Högre mål än rikets? (samma nivå eller högre)	19	17	11 (+8?)	12
Kvantifierbart mål till 2050?	4	3	3	0

Tabellkommentar: I parentes anges antal länsstyrelser för vilka det inte går att bedöma huruvida svaret är positivt utifrån målutformningen. Rött=0-6 st, orange=7-14, grön=15-21

Det kan konstateras att nästan alla länsstyrelser har satt åtminstone tre kvantifierbara mål (klimat, energihushållning och förnybart). En möjlig anledning till att ett antal län inte satt några kvantifierbara mål är att sekretessreglerna som omgärdar statistiken försvårar uppföljning. Två andra anledningar kan vara att arbetet med konkreta åtgärder har prioriterats i dessa län eller att kvalitativa produktionsinriktade mål har satts upp istället. Det är dessutom viktigt att påpeka att klimatmålet är ett av miljökvalitetsmålen för vilka regionalisering skett en längre tid⁹ men att det däremot inte finns något liknande krav på att sätta mål i

⁹ Startskottet för regionalisering av miljömål kom 1998 med regeringens uppdrag (dnr M98/3090/8) att fortlöpande regionalt anpassa, precisera och konkretisera 14 nationella miljökvalitetsmål. Länsstyrelserna skulle också samordna arbetet med anpassning av delmål och sektorsmål till sina län i samverkan med centrala och regionala myndigheter samt sektorns övriga aktörer och därvid ta de initiativ som behövs för att stimulera miljömålsarbetet inom olika samhällssektorer och för att målen skall få genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen. Vidare skall länsstyrelserna fortlöpande ansvara för och samordna uppföljningen av miljökvalitetsmålen på regional nivå samt stödja kommunerna med underlag för att formulera lokala mål och åtgärdsprogram.

länsstyrelsernas uppdrag att arbeta för en regional och lokal energiomställning¹⁰. Vi bedömer ändå att mäta sina framgångar och att sätta förankrade, mätbara, ambitiösa och utmanande men nåbara mål skapar legitimitet, engagemang och hjälper att organisera och prioritera verksamheten, vilket är viktigt för ett effektivt klimat- och energiarbete.

Länsstyrelsernas målssättningar har utformats på väldigt många olika sätt och har större eller mindre omfattning, olika basår och detaljeringsgrad. Detta kan ses som positivt för att anpassa målsättningen till varje läns förutsättning när det gäller aspekter såsom utveckling, geografi, energiresurser och teknik¹¹. Det gör det dock svårare att jämföra länens målsättningar med nationella målsättningar eller med andra läns målsättningar. Det är därför också svårt att bedöma om länens regionala målsättningar sammanlagt har en högre eller lägre ambitionsnivå än de nationella målen. Bedömningen är ändå att de flesta län har antagit samma eller högre målsättningar än de nationella målen när det gäller både klimat, energihushållning och förnybar energi. Det tyder på att ambitionsnivån i länens energi- och klimatarbete är hög och tillsammans med åtgärder kan bidra positivt till den nationella omställningen. Höga målsättningar kan också bero på att länen vill vara mer drivande än andra län och än riket. Ytterligare resonemang när det gäller specifika utformningar av varje mål beskrivs nedan.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer att länsstyrelsernas målsättningar och målformuleringar kan bli bättre för att vara mer pådrivande. För att vara som mest pådrivande bedömer vi att målen bör vara utmanande, tillräckligt förankrade med länets aktörer, förhålla sig till långsiktiga mål och vara nåbara om stora ansträngningar görs. Låga målsättningar som lätt kan nås manar inte på åtgärdsarbetet. Väldigt höga, otydligt formulerade, icke-bindande eller svåruppföljda mål som är förknippade med låga förväntningar är sannolikt inte så uppmuntrande att samlas kring och sannolikt inte så pådrivande. De är få län som anger att deras län har utmanade mål som i hög utsträckning är troligt att de nås inom utsatt tid, det vill säga som uppfyller vår definition av att vara pådrivande. Ett annat sätt att tolka detta resultat är att länen utmanar sig själva utöver det som de kan förutse som möjligt vilket i viss mån kan vara positivt.

I underlag till Kontrollstation 2015 av de energi- och klimatpolitiska målen har Naturvårdsverket och Energimyndigheten nyligen analyserat möjligheterna för Sverige att nå de nationella energi- och klimatmålen. För klimatmålet och förnybartmålen bedömer myndigheterna att dessa kommer att nås utan

¹⁰ Uppdraget att arbeta för energiomställning kom 2008 och formulerades ”Länsstyrelserna ska utifrån sina respektive regionala förutsättningar i samråd med kommuner, Energimyndigheten, Naturvårdsverket, regionala och lokala aktörer samordna och driva på det statliga klimat och energiarbetet. Länsstyrelserna ska främja energiomställningen i relevanta sektorer på regional nivå. Länsstyrelserna ska därvidlag särskilt verka för att andelen förnybar energi ökar och bidra med insatser för att uppnå det nationella planeringsmålet för vindkraft samt främja energieffektivisering.”

¹¹ Övergripande mål gör det lättare för teknikneutrala styrmedel att styra vilken teknik är lönsammare att införa. Sektorsspecifika mål gör det lättare att satsa på de största utmaningarna och möjligheterna i varje län. Tekniskspecifika eller sektorsspecifika mål gör det lättare att säkerställa att investeringar görs.

styrmedelsförändringar medan det är svårare att bedöma huruvida energihushållningsmålet kommer att nås eller inte¹². Det är få länsstyrelser som bedömer att deras energihushållningsmål och förnybartmål i transportssektorn kommer att kunna nås till år 2020. Även för förnybartmål och klimatmål är cirka hälften av länen pessimistiska i sina bedömningar om målen kommer att kunna nås. Det kan finnas flera anledningar till detta, måluppfyllelsen beror på nationella långsiktiga spelregler som är osäkra i sin utformning och konsekvenser, att länets framtida ekonomiska utveckling och befolkningstillväxt samt energipriser är osäkra, att länsstyrelsen oftast har satt högre mål än riket kan bidra. I vissa fall tillkommer det också att länen har använt sig av det nationella klimatmålet men inte tagit hänsyn till att inköp av internationella krediter kan användas för att uppnå det nationella klimatmålet till 2020 och att verksamheter inom utsläppshandelsystemet regleras separat. Regionala mål för de sektorer som inte omfattas av utsläppshandelsystemet med högre målsättning än cirka 27 procent minskning av utsläppen mellan 2020 och 1990 är högre än det nationella målet, antaget att en tredjedel av det nationella målet uppnås genom användande av internationella utsläppskrediter. Regionala övergripande klimatmål med högre målsättning än 27 procents minskning av utsläppen som även inkluderar de verksamheter som ingår i utsläppshandelsystemet ökar ytterligare ambitionen.

Det är få län som har satt upp långsiktiga mål till 2050. Vi ser det som ett utvecklingsområde för länens framtida strategiutveckling att utforma långsiktiga energi- och klimatmål. En brist på målbild för 2050 kan utgöra ett hinder för länets klimatarbete, särskilt för transportsnål planering¹³. Det är även viktigt för att planera konsekventa, transparenta och långsiktiga institutioner, styrningsbeslut och ge förutsägbara förutsättningar för samhället och investerare.

I stort sett alla län, 19 av 21, har förankrat den regionala klimat- och energistrategin på ett mer eller mindre omfattande sätt under arbetsgång med aktörer i länet. Ungefär hälften har använt sig av dialoger, workshoppar och arbetsgrupper medan hälften har använt sig av samrådsprocesser, remisser och referensgrupper som medel för förankring. Vi bedömer att målsättningen därför bör vara rimlig i länen samt att engagemang och acceptans anses vara hög.

6.1.2 Utformning av klimatmålet

Det nationella klimatmålet i Sverige till 2020 är att utsläppen av växthusgaser i Sverige år 2020 ska vara 40 procent lägre än år 1990 (målet får uppfyllas genom inköp av internationella utsläppskrediter maximalt en tredjedel av målet det specifika året 2020) för de verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter. För de verksamheter som omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter gäller EU:s målsättning om att dessa verksamheter i

¹²

<http://www.energimyndigheten.se/Global/Nyheter/Kontrollstation%202015%201%20oktober%20ny.pdf>

¹³

<http://www.energimyndigheten.se/Global/Nyheter/Kontrollstation%202015%201%20oktober%20ny.pdf>

hela EU totalt sett ska minska sina utsläpp med 21 procent mellan 2005 och 2020. Det finns en stor variation samt vissa otydligheter i målformuleringar av klimatmålen på regionalnivå.

Mer än hälften av länen (14 län) har klimatmål som är formulerade som en procentsats mellan 1990 och 2020, varav 8 av dem använder sig av samma formulering som det nationella målet. Tre stycken har istället 2005 som basår och ett län har 2007/2008 som basår.

Det har också varit svårt att bedöma om regionala klimatmålet omfattar inköp av internationella utsläppskrediter såsom det nationella målet, vilket görs tydligt bara av ett län i rapporteringen. Det har ofta varit svårt att hitta huruvida målet skiljer på handlande och icke-handlande sektorer. Fem län har däremot tydligt exkluderat den handlande sektorn från sin målssättning. Det kan vara svårt att urskilja den handlande från den icke-handlande sektorn på grund att det inte går att följa upp utsläppen från verksamheter inom handeln med utsläppsrätter av sekretesskäl.

Fem län har ett per-capita-mål istället för eller i komplement för övergripande mål varav två (Dalarna och Västra Götaland) använder sig av konsumtionsbaserade mål. Att använda per-capita-mål tar hänsyn till befolkningsutveckling och utformas ofta som en rättighet att släppa ut växthugsgaser (1-2tonCO₂ekv/capita i 2050) men kan inte direkt jämföras med rikets utformning utan att göra osäkra antaganden om befolkningsutveckling i länet. Att använda konsumtionsbaserade klimatmål anses dessutom ge en komplementerande bild till produktionsbaserade mål men saknar fortfarande statistisk kvalitet.

Endast fyra län har långsiktiga klimatmål till 2050. Det är Dalarna, Jönköping, Västmanland och Västra Götaland. Värmland har dessutom som mål att redan 2030 bli klimatneutralt. Målens utformning skiljer sig åt mellan ett absolut mål per capita (antigen produktionsbaserat eller konsumtionsbaserat), en procentuellminskning eller samma formulering som det nationella målet om nettonollutsläpp till atmosfären. Vi ser det som ett viktigt utvecklingsområde för länen framtida strategiutveckling att utforma långsiktiga klimatmål. Detta kan göras redan i dagsläget eller senare om det nationella målet ges en konkretare form där det tydligare framgår hur eller om förstärkning av kolsänkan och internationella krediter hanteras för att uppnå formuleringen ”nettonollutsläpp” eller hur riket ska sätta ett konsumtionsbaserat klimatmål.

6.1.3 Utformning av energihushållningsmålet

För EU är energihushållningsmålet satt som en minskning med 20 procent jämfört en prognos på BNP-tillväxt i 2020, men kan tolkas som ett absolut mål på 20 procent minskad energianvändning mellan 2005 och 2020. I Sverige är målet satt relativt till BNP, det vill säga att energiintensitet ska förbättras med 20 procent till 2020 jämfört med 2008 årsnivå. De regionala energihushållningsmålen har mycket olika målformuleringar i de olika länen.

En första skillnad mellan målens olika formuleringar är vilket basår som används. Utöver nio län som antingen refererar till 2008 som basår eller ha antagit det

nationella målet finns det sex andra basår som används vilket försvårar jämförbarheten mellan olika de olika målsättningarna.

En majoritet (18 län) har valt att sätta upp sektorsövergripande mål varav sex län preciserar dessa med sektorsspecifika mål. Det finns också fyra län som bara har sektorsspecifika mål.

Det förekommer både absoluta mål som har en kvantifierbar känd målsättning i minskad energianvändning och indexerade/relativa mål som därmed anpassas efter ändrade förutsättningar: 5 län har bara absoluta mål, 11 län bara relativa mål medan 4 län använder sig av båda. En tredjedel (9 län) av länen har valt att sätta rikets mål som en miniminivå medan nio län har satt explicit högre mål än rikets. De övriga länen har antingen inga mål, sektorsspecifika mål eller kvalitativa mål som inte går att jämföra med det nationella målet.

Bara två län har övergripande och kvantifierade långsiktiga energihushållningsmål till 2050: Dalarna (att minska energiintensiteten med 50 procent i alla sektorer förutom i processindustrin där en effektivisering om 40 procent förväntas) och Jönköping (att minska energianvändningen med 40 procent i 2050 jämfört med 2007 och begränsa energianvändningen till 8TWh). Kalmar har dessutom ett långsiktigt sektoriellt mål (att minska energianvändningen per uppvärmd areaenhet med 50 procent 2050 jämfört med 1995). Eftersom det inte finns än nationella långsiktiga energihushållningsmål kan dessa län utgöra en inspiration till andra län.

6.1.4 Utformning av förnybartmålet

I EU och i Sverige är förnybartmålet satt på ett övergripande nivå (20 procent av energianvändningen i EU och 50 procent i Sverige ska komma från förnybara källor). Sex län har antagit samma övergripande förnybartmål som Sveriges medan fem län har satt upp högre målnivå för förnybartandelen. De övriga länen mål är svåra att jämföra med det nationella målet eftersom de snarare fokuserar på tekniska lösningar eller avvecklingen av fossila bränslen.

De flesta länen (19 län) har använt sig av övergripande mål för att kvantifiera förnybartmålet. Mindre än hälften av dessa (7 län) har dessutom preciserat vilka tekniker som ska användas eller vilka sektorer som ska bidra.

Sverige har också transportspecifika mål (10 procent förnybar energi i transportssektorn till 2020 och en vision om en fossiloberoende fordonsflotta till 2030). 13 län har därför satt specifika mål för transportsektorn varav fyra av dem har antagit samma mål som Sveriges.

Fem län har tydligt kopplat sitt förnybartmål till exportmöjligheter, självförsörjning eller 100 procent förnybart (Dalarna, Jämtland, Jönköping, Kalmar, Kronoberg, Stockholm). Fem län har fokuserat tydligt på att minska användningen av fossila bränslen antingen i uppvärmningen eller i transportssektorn.

Bara tre län har satt upp långsiktiga förnybartmål om att försörja landets energianvändning med 100 procent förnybar energi till 2050 (Dalarna, Jämtland och Kronoberg). Detta är en målssättning som inte finns på riksnivå och som därmed anses inspirerande för andra län.

6.2 Arbetets utveckling

6.2.1 Utveckling avseende strategier och åtgärdsplaner, regionala samverkansforum samt insatser och åtgärder

Länsstyrelsernas uppdrag att arbeta med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats över tid. Mellan 2006 och 2007 fokuserade uppdrag mestadels på att främja utbyggnad av vindkraft. Först 2008 gavs länsstyrelserna i uppdrag att utarbeta regionala klimat- och energistrategier¹⁴. Redan 2008 uttrycktes vikten av samverkan med berörda aktörer¹⁵ och att tillvarata synergier med andra relevanta regionala program såsom regionala utvecklingsprogram. 2009 inkluderas även arbetet med att planera och genomföra åtgärder samt att särskilt stödja näringslivets och kommunernas klimat- och energiarbete.

2010 utvecklades uppdraget och det ekonomiska stödet till respektive länsstyrelse infördes. Länsstyrelserna gavs i uppdrag att strategiskt samordna och leda det regionala arbetet med att förverkliga den statliga energi- och klimatpolitiken och 2012 skulle även regionala åtgärdsplaner tas fram i syfte att identifiera, planera och genomföra regionala insatser och åtgärder för att uppnå minskad klimatpåverkan, ökad andel förnybar energi och ökad energihushållning. 2013 infördes att länsstyrelserna skulle genomföra insatser för att stärka samverkan såväl inom respektive länsstyrelse som mellan länsstyrelserna för att gemensamt utveckla länsstyrelsernas arbete på området energiomställning. Samma år infördes även att insatser för att klimat- och energimål ska få ökat genomslag inom olika sakområden såsom miljöprövning och -tillsyn, den lokala och regionala samhällsplaneringen, regionalt utvecklings- och tillväxtarbete och infrastrukturarbete. 2014 framhölls även i uppdraget till länsstyrelserna att insatser och åtgärder även skulle följas upp inom ramen för de regionala åtgärdsplanerna.

Tabell 4 nedan syftar till att ge en bild över hur de centrala delarna i länsstyrelsernas uppdrag har utvecklats under åren, främst med fokus på 2010-2014. Tabellen syftar till att illustrera när i tid regionala klimat- och energistrategier utarbetats och reviderats och även om åtgärdsplaner har utarbetats och reviderats. Tabell 4 fokuserar även på regionala samverkansforum som etablerats i länen för att diskutera energi- och klimatfrågor. Länsstyrelserna samordnar, sammankallar och leder olika nätverk och forum där olika regionala och lokala aktörer deltar. Tabellen nedan fokuserar på övergripande regionala forum som länsstyrelsen aktivt samordnar i syfte att diskutera energi- och klimatfrågor. Det finns även andra mötesplatser och nätverk som erbjuder samverkansmöjligheter mellan regionala och lokala aktörer. Slutligen görs även en uppskattning av antal insatser och åtgärder som pågått per år.

¹⁴ I syfte att minska klimatförändringar, främja energiomställning, öka andel förnybar energi samt främja energieffektivisering och effektivare transportssystem

¹⁵ Däribland ett antal statliga myndigheter; Energimyndigheten, Naturvårdsverket och Boverket.

Tabell 4. Övergripande bild avseende utveckling av strategier, åtgärdsplaner, regionala samverkansforum samt insatser och åtgärder

	2006 - 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Antagit strategi	4	12	1	3		1			
Reviderat strategi		1		1	1	6	3	2	1
Antagit åtgärdsplan eller motsvarande	2		1	1	1	6	3	3	2
Reviderat åtgärdsplan eller motsvarande		1	1	1	1	3	1	3	3
Regionala samverkans- forum för energi- och klimatfrågor	2	3	5	7	12	13	12	13	14
Uppskattat antal pågående insatser och åtgärder	40	40	40	200	300	600	500	400	-

Tabellkommentar: Två länsstyrelser planerar att anta åtgärdsplaner 2015. Några länsstyrelser planerar att fram åtgärdsplan eller motsvarande. Dessa åtgärdsplaner ingår inte i tabellen. I ett fall har strategi och åtgärdsplan inte antagits av länsstyrelsen men av Regionförbund där ett nära samarbete finns. Två länsstyrelser planerar en uppstart av regionala samverkansforum under 2015. Källa: Energimyndighetens bearbetning av de länsvisa sammanställningarna samt uppföljningsfrågor till energisamordnare vid länsstyrelserna där 14 av 21 har svarat på följdfrågorna för att verifiera ovanstående information.

Det klimat- och energistrategiska arbetet samordnat av länsstyrelserna är tänkt att utgå från länens förutsättningar och läge. Detta medför naturligtvis skillnader i upplägg, arbetets utformning och faktiskt tillvägagångssätt. Med utgångspunkt i länsstyrelsernas uppdrag har mycket, om än i varierande takt, hänt i länen sedan 2008 avseende energi- och klimatarbetet.

Flera länsstyrelser har varit tidiga med att ta fram regionala klimat- och energistrategier. Tabellen visar att 4 länsstyrelser har utarbetat regionala klimat- och energistrategier redan innan uppdraget gavs 2008. I dessa fall kan orsaken vara att energi- och klimataspekter tidigt identifierats som viktiga frågor för att nå

andra mål som länsstyrelserna arbetar med att uppnå, såsom Sveriges nationella miljömål. En stor del har utarbetat regionala klimat- och energistrategier under 2008, vilket var året då länsstyrelserna fick i uppdrag att utarbeta regionala klimat- och energistrategier.

Att länen har utarbetat strategier tidigt är dock ingen garanti för kvalitet eller att ha kommit långt i arbetet. Tabellen visar att flera länsstyrelser även har reviderat sina regionala klimat- och energistrategier. I vissa fall är det samma länsstyrelse som har reviderat sin strategi vid mer än ett tillfälle. Revidering och utveckling av strategierna pekar på att arbetet hålls levande och att den strategi som inledningsvis togs fram kontinuerligt behöver ses över efter behov för att förhålla sig till förändringar i länet. Ett exempel är Blekinge som 2010 arbetade fram en regional klimat- och energistrategi för länet men som sedan gjorde ett omtag av hela strategin under 2013 för att bättre passa in strategiarbetet till länets aktörer. Länsstyrelsen upplevde i detta fall att strategin bättre behövde anpassas till dess målgrupper och deras arbetssätt.

Flera län har etablerat regionala samverkansforum för energi- och klimatfrågor. Några etablerades redan innan 2008, men en stor del verkar ha skapats i samband med att länsstyrelserna fick i uppdrag att arbeta med regionala klimat- och energistrategier. Det är troligt att förutsättningar för samverkansforum skiljer sig åt mellan länen, och det kan eventuellt inte vara önskvärt att etablera nya regionala samverkansforum i alla län om det till exempel redan finns goda samverkansstrukturer som även inkluderar energi- och klimatfrågor. Det verkar dock vara ett arbetssätt som flera län använder sig av, och något som det ekonomiska stödet kan ha bidragit till att bygga upp och upprätthålla.

Ungefär hälften av länsstyrelserna har i olika seminarier, workshops och dialoger arbetat fram strategidokumentet och detta förfaringssätt tycks ha ökat bland länen under årens lopp. Det är ett sätt att såväl lyssna in andra aktörer som förankra strategiarbetet och väcka engagemang. I resterande del av länsstyrelserna har länets aktörer som kommuner och landsting med flera fått ge sina synpunkter i ett remissförfarande, vilket Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer som en svagare form av förankring.

Att arbetet inte låter sig göras av en eller några få aktörer är såväl en styrka som svårighet. Att förankra väl och skapa samsyn är därför en förutsättning för vidare arbete och för genomförandet. Att det i några län tagit tid tycks till viss del ha sin grund i omsorgsfullt relationsbyggande. Som tidigare påpekats i denna rapport är förtroende och goda relationer helt avgörande för samarbete och därmed framkomlighet. Ibland kan mycket tid och omfattande insatser behöva läggas på att skapa ett förtroende och ett dialogklimat som kan åstadkomma förståelse och överenskommelser. Den tiden som används för gedigen förankring är väl investerad för möjliggörandet av fortsatt arbete.

Det framstår som att arbetet med insatser och åtgärder har tagit fart efter 2008-2009. Det kan vara så att det behövs extra resurser för att komma igång och driva olika insatser och åtgärder och att det ekonomiska stödet därmed påverkade. Samtidigt kan det vara så att det inom energi- och klimatarbetet tar tid att få igång

åtgärdsarbetet. Troligtvis har både länsstyrelsernas uppdrag, i kombination med bland annat det ekonomiska stödet, haft en styrande effekt och bidragit till ökad möjlighet att genomföra insatser och åtgärder.

6.2.2 Samordning med andra arbetsområden

Arbetet är alltmer integrerat arbete med klimat- och energimål, kopplat till miljömål eller tillväxtprogram. På så sätt kan energi- och klimatarbetet genomsyra olika sakområden och dra nytta av befintliga forum och kollegors kompetens. Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har en nära koppling till miljömålsarbetet och samtliga länsstyrelser integrerar dessa två arbetsområden på olika sätt. Det är vanligt förekommande att åtgärdsplaner, och även de regionala klimat- och energistrategierna, som länsstyrelserna har i uppdrag att utarbeta ofta görs i intern samverkan med miljömålsarbetet där åtgärdsprogram för miljömål inkluderar klimat- och energi. Flera län använder sig även av den miljömålsuppföljning som görs för att följa upp arbetet med regionala klimat- och energistrategier. I en del län startade energiarbetet som en miljömålsfråga då energi har stor betydelse, både synergier och målkonflikter, för flera av miljömålen.

Energimyndigheten och Naturvårdsverket anser att det finns fördelar med en integrering mellan arbetsområden. Det tar bland annat mindre resurser i anspråk av regionala och lokala aktörer som behöver involveras i arbetet. Miljömålsarbetet har även en tydlig struktur, bland annat avseende uppföljning, mätning och revidering. Det kan finnas en risk att målen försvinner i massan av miljömål, men å andra sidan så kan de län som inte arbetar med integrering mellan arbetsområden riskera att strategin tidsmässigt hamnar i otakt med regionala utvecklingsprogram, energistudier och andra viktiga insatser.

Som nämnts ovan är 7 läns regionala klimat- och energistrategier ett gemensamt dokument tillsammans med Regionförbundet. Energimyndigheten och Naturvårdsverket bedömer att det är en styrka i arbetet att flera regionala aktörer står bakom den regionala klimat- och energistrategin. Länsstyrelserna arbetar även alltmer för att koppla ihop den regionala klimat- och energistrategin med det regionala utvecklingsarbetet och de planer (regionala utvecklingsplaner, RUP) och strategier (regionala utvecklingsstrategier, RUS) som utarbetas. Den regionala klimat- och energistrategin integreras i vissa fall i regionens RUP, och i andra fall kan den regionala klimat- och energistrategin vara ett underlag för framtagande av regionala utvecklingsstrategier.

Integrering i andra arbetsområden kan vara beroende av hur energi- och klimatarbetet är organiserat inom länsstyrelserna, exempelvis kan det vara enklare att integrera energi- och klimatfrågor i miljömålsarbetet om energisamordnaren arbetar inom den enhet, funktion eller avdelning som ansvarar för miljömålsarbetet. Arbetet kan eventuellt få olika inriktningar beroende på var frågorna hamnar i organisationen.

6.2.3 Samband mellan problembild, mål samt insatser och åtgärder

De regionala klimat- och energistrategierna är en grund för arbetet, men arbetet behöver även inriktas på att genomföra insatser och åtgärder för att uppnå resultat och effektmål. Att ändamålsenliga, snarare än antal, insatser och åtgärder genomförs, att det finns ett ansvarstagande och engagemang för genomförandet i länet samt att insatser och åtgärder följs upp är således av vikt för att uppnå resultat.

Insatser och åtgärder kopplar ofta till länens regionala klimat- och energistrategier. Förankring och åtagande kring insatser och åtgärder skiljer sig åt mellan länen. Det finns exempel på län som arbetar med att skapa ansvar för, och tidsätta, åtgärder genom bland annat dialog, frivilliga avsiktsförklaringar eller liknande. Andra län arbetar med att erbjuda övergripande förslag på åtgärder som länets aktörer kan välja bland. Vid det senare arbetssättet kan det uppstå en otydlig koppling mellan arbetets olika delar, exempelvis en otydlig koppling till mål. Åtgärderna behöver bygga på en vilja att genomföra dem. Att arbeta med ett smörgårdsbord av åtgärder och förslag blir även sårbart utifrån styrnings- och uppföljningsperspektiv. Det finns även kritik avseende att det är för många ospecifika åtgärder som baseras på otillräcklig kunskap om exempelvis åtgärdens effekt. Här kan det finnas ett arbete kvar att göra avseende att bättre basera åtgärder på empirisk grund avseende hur de påverkar exempelvis utsläpp av växthusgaser.

6.3 Konkret resultat

Konkreta resultat handlar till stor del om metodutveckling, kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring och etablering av samverkansforum.

6.3.1 Transporter och fysisk planering

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet transporter och fysisk planering. Insatserna kopplar till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.1, a-g.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som syftar till kunskapsöverföring mellan länets aktörer. Flera aktiviteter handlar om att lyfta energi- och klimataspekter i fysisk planering. Det förekommer även analytiskt arbete. Vissa ovanliga insatser har också konstaterats, exempelvis forsknings- och utvecklingsprogram för hållbart samhällsbyggande. Arbete inriktas även på att bistå andra aktörers energi- och klimatarbete såsom Regionförbund och Energikontor. Insatser genomförs även i form av samordning av, och deltagande i, olika nätverk. Bidrag med finansiering förekommer också. Samt olika events.

6.3.2 Bostäder och lokaler

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet bostäder och lokaler, även om det inte är den vanligaste typen av åtgärder inom ramen för det klimat- och energistrategiska arbetet. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.2, a-g.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som fokuserar på utbildningar kring energieffektivisering i fastigheter och klimatsmart byggande, livscykelkostnadskalkylering och driftoptimering. Även samordning av nätverk och bidrag med finansiering förekommer. I ett flertal fall är aktiviteterna kopplade till det statliga stödet till energieffektivisering i kommuner och landsting. En del insatser är skraddarsydda för specifika branscher eller verksamheter. Utbildningar i (LCC) vid upphandling är relativt vanligt förekommande. Det förekommer i viss mån analytiskt arbete. Det är ovanligt med insatser riktade till särskilda teknik- eller energianvändningsområden, men i några fall har utbildningar kring energieffektiv belysning genomförts. Insatser kopplat till energiförsörjning, fjärrvärme och övergång till förnybar energi är ovanliga. Även energifrågor i tillsynen är ovanliga.

6.3.3 Industri

En rad konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet industri. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.3, a-f.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som handlar om kompetensutveckling och vägledning avseende energi i tillsynsarbete och energikartläggningsstöd.

Insatser och åtgärder fokuserar även på kunskapshöjning och till viss del även analytiskt arbete. Det är även vanligt med nätverksarbete för industri. Det förekommer även en del finansiering av projekt inom insatsområdet.

6.3.4 Förnybar energi

Flera konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet förnybar energi. Insatserna kopplar an till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.4, a-e.

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet förnybar energi och energidistribution, framförallt inom sol-, vind- och bioenergiområdet. Det vanligaste styrmedel, som samtliga länsstyrelser har arbetat med i någon form, är kunskapsöverföring och utbildning till olika aktörer när det gäller förnybar energi. Även framtagning av vägledningar, kartläggningar och andra verktyg för att kartlägga potentialen för förnybar energi har fått stor prioritet hos de flesta länsstyrelser. Flera länsstyrelser har också gett finansiering till externa aktörer för att främja produktionen av förnybar energi, bland annat stöd till regionala samverkansprojekt. Några länsstyrelser har deltagit i andra organisationers åtgärder och insatser, exempelvis på biogasområdet. Samordning av nätverk sker till viss del, främst kopplat till vindkraft, solenergi och biogas.

6.3.5 Jordbruk och skogsbruk

En del konkret resultat har kommit fram inom insatsområdet jordbruk och skogsbruk. Insatserna kopplar an till de regionala målen om effektivare energianvändning, minskad klimatpåverkan och förnybar energi. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.5, a-e.

Det är vanligt med kunskapshöjande insatser och åtgärder såsom konferenser, rådgivning och seminarier. Även analytiskt arbete är relativt vanligt, såsom statistikunderlag, energikartläggningar hos lantbrukare. Det är inte mindre vanligt med nätverksarbete, men det förekommer vissa nätverk med koppling till främst minskning av växthusgaser, bioenergi och energifrågor. Finansiering av projekt förekommer med fokus på bland annat odling och klimatpåverkan och biogasanläggningar. Flera län arbetar även med integrering av klimat- och energifrågor i landsbygdsprogrammet.

6.3.6 Beteende och konsumtion

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet beteende och konsumtion, men i jämförelse med andra insatsområden sker till antalet mindre insatser inom detta insatsområde. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning och minskad klimatpåverkan. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.6, a-c.

Det är vanligt med kunskapshöjande insatser och åtgärder såsom seminarier och informationsinsatser om klimat- och energifrågor och konsumtion såsom upphandling och konsumentfrågor. Visst analytiskt arbete sker inom

insatsområdet men då främst kopplat till länsstyrelsernas roll inom arbetet med konsumtionsfrågor och jämställdhetsanalys av klimatpåverkande konsumtion och livsstil. Även finansiering av projekt förekommer med fokus på bland annat hållbar konsumtion och lärarnätverk.

6.3.7 Miljödriven tillväxt

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet miljödriven tillväxt, men i jämförelse med andra insatsområden sker till antalet mindre insatser inom detta insatsområde. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.7, a-d.

Det är vanligt med insatser och åtgärder som syftar till kunskapsöverföring mellan aktörer genom exempelvis seminarier, informationsinsatser och projekt. Även analytiskt arbete är relativt vanligt, med fokus på innovationsstrategier, förstudier och kartläggning av goda exempel. Insatser och åtgärder handlar även om nätverksarbete, bland annat kluster för innovationsfrämjande aktiviteter. Finansiering sker även både med fokus på utbildningsinsatser och tillväxtfrämjande åtgärder.

6.3.8 Tvärsektoriellt arbete

Konkreta resultat har kommit fram inom insatsområdet tvärsektoriellt arbete. Insatserna kopplar främst till de regionala målen om effektivare energianvändning och minskad klimatpåverkan. För exempel med hänvisning till respektive län se bilaga 8.7, a-d.

Det är vanligt med insatser och åtgärder med nätverksarbete i fokus, både när det gäller intern samordning inom länsstyrelserna och extern samordning med länets olika aktörer. Kunskapshöjande insatser och åtgärder och analytiskt arbete förekommer också, med allt från nyhetsbrev, tidningsutskick, miljömålskonferenser och framtagning av statistikunderlag för energi- och klimatarbetet. Finansiering sker även till bland annat aktörer som annars skulle ha svårt att delta i det strategiska energi- och klimatarbetet.

6.3.9 Sammanfattning av konkret resultat från insatser och åtgärder

Hur långt det regionala klimat- och energistrategiska arbetet kommit avspeglar sig i vilken utsträckning önskvärda resultat och effekter kan ha uppkommit. Långsiktighet i klimat- och energiarbetet är centralt och effekter och resultat uppkommer inte sällan efter en längre tid än fem år, som är den tid länsstyrelserna har haft uppdraget att arbeta med regionala klimat- och energistrategier.

Konkret resultat, som ett resultat av de insatser och åtgärder som länsstyrelserna genomfört inom ramen för uppdraget, handlar till stor del om följande:

- **Metodutveckling**

Metodutveckling handlar bland annat om hur länsstyrelserna ska arbeta med främjande insatser riktade mot näringslivet, bland annat genom att tillsammans med länsstyrelsens tillsynsenhet och kommunernas energi- och klimatrådgivare besöka företag. Ett exempel är Uppsala.

- **Etablering av samverkansforum**

Att föra dialog och skapa forum och mötesplatser är en viktig uppgift för länsstyrelserna för att stödja det samarbete mellan berörda aktörer som energi- och klimatarbetet är beroende av. Under de senaste fem åren har länsstyrelserna byggt upp olika samverkansforum, både övergripande regionala samverkansforum och detaljerade och sektorsindelade nätverk. De forum som länsstyrelserna bygger upp anses även vara en neutral miljö som behövs för trovärdighet och för att olika åsikter och konflikter kan vädras. Exempel är markanvändningskonflikter vindkraft mot rennäringen samt skogsnäring mot turism och naturvård.

- **Etablering av klimat- och energifrågan i länet**

Länsstyrelsen anses allt mer vara en etablerad samordnande aktör i länen för att driva energi- och klimatarbetet i länet. Andra aktörer kan hänvisa till länsstyrelsen och därmed motivera att genomföra fler åtgärder, såsom Västerbotten. Förtroendet hos aktörer i länet är såväl ett resultat som en förutsättning för vidare arbete.

- **Kunskapsbyggande åtgärder**

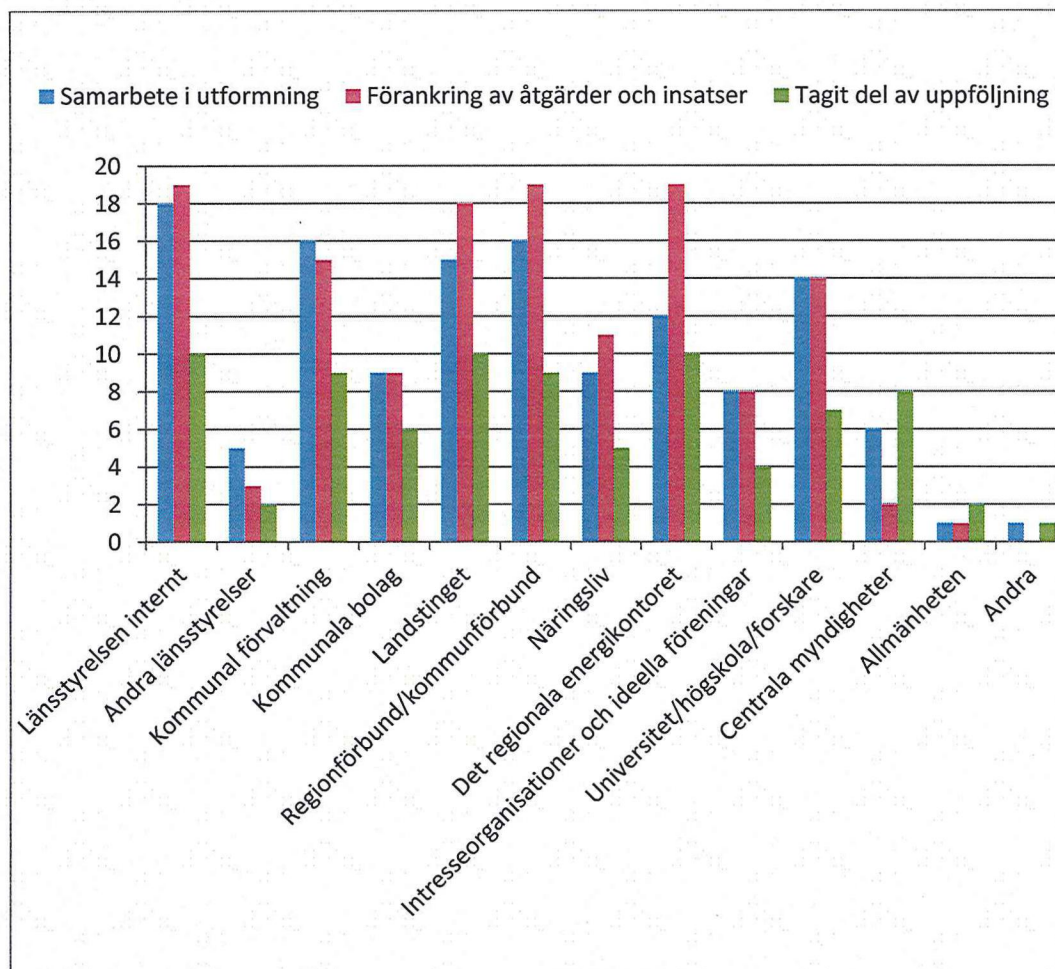
Kunskapsbyggande åtgärder handlar om att arbeta inriktat med olika aktörskategorier, såsom näringsliv eller barn och unga. Det handlar om att via olika seminarier och andra forum sprida kunskap eller stötta andra aktörers kunskapsspridning via deras kanaler.

- **Kunskapsöverföring**

Kunskapsöverföring avser både externt och internt inom länsstyrelsen. Länsstyrelsernas interna dialog och arbete har bidragit till att än mer få in frågan i andra sakområden. Att bygga kunskap internt inom länsstyrelserna är ett viktigt resultat.

6.4 Samverkan

Hur och i vilken omfattning samverkan har skett skiljer sig mycket åt mellan länen. I de län där det finns etablerade regionala samverkanskanaler eller forum och där det finns upparbetade relationer finns goda förutsättningar för samsyn och att gemensamt kunna arbeta framåt.

Figur 9 - Illustrerar den samlade svarsbilden för länsstyrelserna på tre frågor¹⁶ gällande samverkan. De länsstyrelser som har svarat i mycket stor utsträckning eller stor utsträckning har summerats för att ge bilden av vilka organisationer där samverkan har varit som störst.

Flera länsstyrelser har skapat eller arbetar med att skapa regionala samverkansforum som en plattform för såväl erfarenhetsutbyte, förankring och gemensamt ansvar. Kort sagt att kunna samlas runt ett och samma bord. Detta torde gagna såväl effektivitet som kreativitet och därmed framdrift i arbetet.

¹⁶ I vilken grad har Länsstyrelsen samarbetat med andra aktörer i utformningen av den regionala klimat- och energistrategin?

I hur stor utsträckning är åtgärder och insatser kopplade till det regionala klimat- och energistrategiska arbetet förankrade bland länets aktörer?

I vilken utsträckning har samsynsaktörer tagit del av uppföljnings- och utvärderingsresultat?

Näringsliv och allmänhet bedöms vara betydelsefulla kategorier och är möjligen de grupper där det återstår mycket arbete för att kunna nå dem. I vissa län är näringslivsstrukturen heterogen och består av små eller medelstora företag vilket kräver mycket arbete för att nå dem. Allmänheten är omvittnat svåra att nå på ett bra sätt, men bedöms också vara alltmer betydelsefulla då flera län arbetar mer med konsumtion som område.

Som nämnts tidigare ovan är samverkan en förutsättning för att komma framåt i klimat- och energiarbetet och att ägna omsorg åt relationer och ett gott samarbetsklimat är välinvesterat arbete. Samarbete och kommunikation är dock tvåvägsriktat vilket inte alltid framkommer så tydligt. Det finns erfarenheter hos andra aktörer väl värda att uppmärksamma och lära sig av, det handlar inte enbart om att länsstyrelsen ska lära länets aktörer.

Många länsstyrelser ser sin roll i det klimat- och energistrategiska arbetet att stötta och samordna aktörer, brobyggare och katalysator är ord som nämns. Kommunikation och kunskapsförmedling är andra viktiga roller som nämns och att genom att ta leda och samordna det strategiska energi- och klimatarbetet ange en riktning för länets arbete.

7 Slutsatser och rekommendationer

7.1 Slutsatser

Energimyndigheten och Naturvårdsverket har kommit fram till följande slutsatser:

- Länsstyrelserna antar, ofta i lokal och regional samverkan, generellt sett utmanande målsättningar för det regionala klimat- och energiarbetet.
- Det saknas ofta en långsiktig målbild till 2050.
- Mål om energieffektivisering bedöms av Länsstyrelserna som svårare att nå i jämförelse med andra mål.
- Målformuleringar som anges för det regionala klimat- och energiarbetet är många. Det är ibland otydligt vad som avses med målen. Det kan göra det svårt att bedöma hur regionala mål bidrar till nationella mål inom klimat- och energiområdet.
- Avsaknad av statistik om energitillförsel och energianvändning på grund av sekretesskäl¹⁷ samt brist på regionaliseringar av potentialbedömningar är problematiskt för det regionala klimat- och energiarbetet. Det försvårar uppföljning av arbetet och målsättningar för de länsstyrelser som inte har haft möjlighet att ta fram egna underlag såsom statistik, potentialbedömningar och kartläggningar. Regionala och lokala aktörer behöver göra ett visst arbete att bearbeta underlagen eller ta fram egna underlag som passar användarens behov.
- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats positivt. Mellan 200 och 600 åtgärder genomfördes årligen inom ramen för dessa strategier. Konkreta resultat från arbetet med regionala klimat- och energistrategier finns framförallt inom kunskapsuppbyggnad, kunskapsöverföring mellan aktörer, metodutveckling och etablering av samverkansforum.
- Ungefär hälften av länsstyrelserna har förankrat strategiarbetet med hjälp av dialoger, workshoppar och arbetsgrupper medan den andra hälften har

¹⁷ Sekretessreglerna innebär att i de fall där det är möjligt att urskilja ett enskilt objekt (exempelvis ett enskilt företag eller en enskild privatperson) ska detta objekt inte visas. Detta görs för att uppgiftslämnarna ska känna förtroende gentemot statistikinsamlaren, för att säkerställa att uppgifterna blir så korrekta som möjligt samt för att skydda uppgiftslämnare där det finns risk för att känslig information avslöjas, exempelvis industrier som är internationellt konkurrensutsatta. För att kunna publicera fler uppgifter skickas däremot medgivande till en mängd aktörer för att fråga dem om det går att publicera deras uppgifter. Att skicka medgivande till samtliga aktörer är däremot inte möjligt. Därför krävs det bearbetningar för att komplettera statistiken med hjälp av andra uppgifter.

använt sig av samrådsprocesser, remisser och referensgrupper som medel för förankring. Aktörers engagemang framstår vara ganska högt men förankring kan förbättras i strategiarbetets olika delar – planering, genomförande, uppföljning/utvärdering – då aktörsperspektivet är avgörande för att uppnå nytta och effektivitet i arbetet.

- Arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren och länsstyrelserna framstår som en viktig regional aktör för att driva på och samordna det regionala klimat- och energiarbetet. Energi- och klimatfrågor har prioriterats upp i länen och arbetet har skett på ett alltmer strategiskt sätt för att prioritera och utvärdera insatser. Det vill säga, med hjälp av strategiska dokument och åtgärdsplaner samt med ökad hänsyn till samverkan och integrering med andra strategiska arbetsområden såsom hållbar tillväxt, miljömål, konsumtion, klimatanpassning och hållbar stadsutveckling. Länsstyrelsernas uppdrag och möjligheten för länsstyrelserna att arbeta med och prioritera uppdraget har haft betydelse för arbetet.

7.2 Rekommendationer

Energimyndigheten och Naturvårdsverket rekommenderar följande:

Fortsatt långsiktigt arbete

Det strategiska arbetet med regionala klimat- och energistrategier har utvecklats i en positiv riktning under åren. Det är viktigt att länsstyrelserna även fortsättningsvis prioriterar det regionala energi- och klimatstrategiska arbetet och att arbetet även fortsättningsvis fokuserar på att integrera energi- och klimatarbetet i länsstyrelsernas olika sakområden samt att skapa en långsiktig målbild för arbetet.

Minska sårbarheter i länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier

En stor del av länsstyrelsernas arbete med regionala klimat- och energistrategier handlar om nätverksarbete. För att minska sårbarhet och att inte tappa fart i arbetet, exempelvis vid vakanser, bör en mer stabil organisation för arbetet byggas upp för att säkerställa resurser till arbetet.

Fortsatt samverkan mellan regionala aktörer

Samverkansformer tar tid att bygga upp och upprätthålla. Samverkan mellan länsstyrelserna, energikontor och regionala utvecklingsansvariga är fortsatt viktigt för att få kraft i det regionala klimat- och energiarbetet – bland annat för fortsatt integrering med det regionala tillväxtarbetet.

Ett mer enhetligt utförande av arbetet med regionala klimat- och energistrategier

Arbetet med regionala klimat- och energistrategier kan med fördel bli än mer enhetligt utfört, även om utrymme för regionala anpassningar och integrering med andra arbetsområden bör göras. Arbetet kan på olika sätt bli mer enhetligt

avseende nulägesanalyser, målsättningar, åtgärdsplaner med tids- och ansvarssatta åtgärder, planer för uppföljning samt kommunikations- och samverkansplan.

Ett exempel är arbetet med att sätta mål för det regionala klimat- och energiarbetet. Inom ramen för uppdraget med regionala klimat- och energistrategier behövs ytterligare diskussion om hur mål bör formuleras. Det kan göras utifrån goda exempel som finns hos länsstyrelserna, vilka även lyfts fram i denna analys. Det ska finnas möjlighet till regionala anpassningar och olika arbetssätt men det är samtidigt viktigt att säkerställa att mål är uppföljningsbara.

Utveckla det nationella och regionala arbetet med statistik

Regionalt anpassad statistik och kunskap är ett genomgående behov för att kunna driva det regionala energi- och klimatarbetet framåt. Tillgängligheten i underlag (statistik och potentialbedömningar) avseende regional fördelning är idag begränsad, detta tillsammans med sekretessreglerna försvårar energiarbetet.

Det nationella arbetet med underlag i form av regional och lokal energi- och klimatstatistik bör utvecklas genom följande insatser:

- Fortsatt samarbete mellan nationella och regionala aktörer¹⁸ för att utveckla och förbättra kvalitén på gemensamma verktyg (exempelvis energisystemverktyg, Sankey-diagram, uppföljnings- och utvärderingsmetoder), metoder och underlag (exempelvis potentialer, statistik och prognoser) samt förbättra statistikens kvalitet
- Utredda datainsamling som behövs för att regionala och lokala aktörer ska kunna följa upp sitt energi- och klimatarbete
- Utredda möjlighet för regional insamling och lagring av energistatistik. Energimyndigheten arbetar med en förstudie avseende metadataverktyg och undersökningslager som behövs för att bistå med aggregerade öppna analyser av data även på regional nivå

Fortsätta arbetet med att utveckla uppföljningsarbetet av insatser och åtgärder

Analysen pekar på att insatser och åtgärder ibland är för ospecifika. Insatser och åtgärder som genomförs kan i högre utsträckning baseras på empiriskt underlag avseende resultat och effekt som åtgärden förväntas uppnå. Regionala utvärderingar av insatser och åtgärder där effekterna bedöms är därför viktigt att utveckla än mer i det fortsatta regionala klimat- och energiarbetet. LEKS har publicerat ett verktyg för att utvärdera genomförda projekt¹⁹ och det vore

¹⁸ Det finns redan idag samarbeten för att ta fram regionalt underlag, metoder och verktyg samt förbättra kvalitén och användbarheten på regional energi- och klimatstatistik, bland annat mellan Naturvårdsverket, Energimyndigheten, SMED, SCB, SKL LEKS, GRUS och RUS samt gruppen för Klimatdataförsörjning. Energimyndigheten arbetar även med att ta fram en handledning för bearbetning av regional och lokal statistik, anpassa energistatistik till användarens behov och använda statistiken inom ramen för arbetet med regionala klimat- och energistrategier.

¹⁹ <http://www.lansstyrelsen.se/jonkoping/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2015/2015-05%20Verkt%C3%B6g%20f%C3%B6r%20uppf%C3%B6ljning%20och%20utv%C3%A4rdering%20av%20%C3%A5tg%C3%A4rder%20och%20projekt.pdf>

intressant att undersöka om detta verktyg kan användas för framtida utvärderingar av regionala resultat. LEKS verktyg för utvärdering av projekt kan då med fördel kan implementeras brett inom länsstyrelserna.

Fortsatt forskning av effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier

På sikt vore det av intresse att analysera effekter av arbetet med regionala klimat- och energistrategier. En fördjupad analys kan göras för att bättre följa kedjan av länsstyrelsernas aktiviteter till tänkta resultat och effekter. En sådan analys kan påvisa brister i genomförande. Endera om det är ”rätt” tänkt i planeringen av arbetet, men att utmaningarna ligger i genomförandet, eller att förutsättningarna för att det ska kunna gå att uppnå resultat och effektmål inte finns då det inte är ”rätt” tänkt i planeringen. På sikt, för att bättre kunna mäta framgångar och utvärdera arbetet med regionala klimat- och energistrategier, bör därmed även effekter inkluderas i analysarbetet.